

POSTANOWIENIE

13 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 13 grudnia 2024 r. w Warszawie
zażalenia Skarbu Państwa-Wód Polskich
na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 8 sierpnia 2024 r., I ACa 2350/23,
wydany w sprawie z powództwa P. sp. z o.o. w D.
przeciwko Skarbowi Państwa-Wodom Polskim
o złożenie oświadczenia woli,

uchyla zaskarżony wyrok.

UZASADNIENIE

Wyrokiem zaskarżonym zażaleniem Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, na skutek apelacji strony powodowej, z urzędu (tj. poza zarzutami apelacyjnymi) uchylił w całości wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 26 maja 2023 r., XII C 1483/18, i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Sąd odwoławczy ustalił, że 30 listopada 2020 r. odbyło się przed Sądem pierwszej instancji ostatnie posiedzenie na rozprawie, która została odroczona w celu sporządzenia uzupełniającej opinii biegłego. Po złożeniu opinii 17 maja 2021 r. został wyznaczony nowy sprawozdawca sprawy w Systemie Losowego Przydziału Spraw. Nowa sprawozdawca postanowieniem z 2 września 2022 r. skierowała sprawę na posiedzenie niejawne i wyznaczyła stronom 45-dniowy termin na przedstawienie na piśmie końcowego stanowiska. Następnie na posiedzeniu niejawnym 26 maja 2023 r. Sąd pierwszej instancji postanowieniem

pominał wnioski i dowody zgłoszone przez strony i zamknął rozprawę oraz wydał wyrok zaskarżony apelacją.

Sąd drugiej instancji uznał, że zaszła nieważność postępowania przed Sądem Okręgowym wskutek wyrokowania przez Sąd Okręgowy na posiedzeniu niejawnym w składzie sędziowskim odmiennym od tego, przed którym odbyła się rozprawa poprzedzająca bezpośrednio wydanie wyroku, co stanowiło naruszenie art. 323 k.p.c. Według Sądu odwoławczego przepis ten ustanawia zasadę niezmienności składu w postępowaniu cywilnym, wzmocnioną przez art. 47b u.s.p. Sąd ten dostrzegł, że w trakcie rozprawy może nastąpić zmiana składu, tj. na poszczególnych posiedzeniach jawnych składających się na rozprawę może być różny skład, lecz art. 323 k.p.c. wymaga, aby wyrok został wydany w składzie, przed którym odbyło się ostateczne posiedzenie rozprawy. Wydanie wyroku z naruszeniem art. 323 k.p.c. oznacza wydanie wyroku w składzie sprzecznym z przepisami prawa, co na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. pociąga za sobą nieważność postępowania.

Strona pozwana w zażaleniu wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku ze względu na:

1) nieważność postępowania przed Sądem Apelacyjnym spowodowaną niezawiadomieniem o rozprawie apelacyjnej (według skarżącego zawiadomienie zostało sporządzone w Portalu Informacyjnym, lecz na skutek błędu urzędnika sądowego lub błędu systemu nie pojawiło się na koncie pełnomocnika);

2) brak naruszenia art. 323 k.p.c., gdyż Sąd pierwszej instancji mógł zamknąć rozprawę i wydać wyrok na posiedzeniu niejawnym na podstawie obowiązującego wówczas art. 15z² ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (u. COVID-19).

Sąd Najwyższy, zważył, co następuje.

W sprawach cywilnych na każdym etapie postępowania możliwa jest zmiana składu z wyłączeniem czasu między zamknięciem rozprawy i wydaniem oraz ogłoszeniem wyroku (art. 323 k.p.c.). Zatem po odroczeniu rozprawy 30 listopada

2020 r. dopuszczalna była zmiana składu 17 maja 2021 r. W sprawach cywilnych nie odnotowuje się w aktach przyczyny zmiany składu. Przyczyną tą jest niemożność albo długotrwała przeszkoda w rozpoznaniu sprawy w dotychczasowym składzie (art. 47b u.s.p.). Podstawy te i tryb zmiany składu uszczegóławia Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Przy tym art. 47b i przepisy Regulaminu nie są przepisami procesowymi, lecz ustrojowymi, i ich ewentualne naruszenie nie wywołuje skutków procesowych. Celem tych przepisów było ograniczenie swobody prezesa sądu i działających z jego upoważnienia przewodniczących wydziałów w dokonywaniu zmian sądu, a nie zmiana przepisów K.p.c. o składzie sądu.

Wcześniej, przed zmianą składu, 15 czerwca 2020 r. wszedł w życie art. 15zsz² u. COVID-19. Na mocy tego przepisu sąd uzyskał możliwość zamknięcia otwartej rozprawy na posiedzeniu niejawnym i wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym. Możliwość ta nie została ograniczona do składu, przed którym odbyło się posiedzenie, na którym rozprawa została odroczone. Art. 323 k.p.c. dotyczy wyłącznie sytuacji, gdy sąd wydaje wyrok na tym samym posiedzeniu jawnym, na którym przewodniczący zamknął rozprawę lub na odrębnym posiedzeniu jawnym przeznaczonym tylko na ogłoszenie wyroku (art. 326 § 1 k.p.c.). Przy tym między zamknięciem rozprawy i ogłoszeniem wyroku może się odbyć posiedzenie niejawne, którego przedmiotem jest tylko przeprowadzenie dowodów, o których jest mowa w art. 224 § 2 k.p.c., a na podstawie art. 323 k.p.c. dowody te może przeprowadzić tylko skład, który odroczył ogłoszenie wyroku i ma wydać wyrok. Tylko wyrok ogłaszany na posiedzeniu jawnym w trybie art. 326 § 1 i 2 k.p.c. jest objęty nakazem określonym w art. 323 k.p.c. Tylko taki wyrok jest wyrokiem wydanym po „rozprawie poprzedzającej bezpośrednio wydanie wyroku”. Artykuł 15zsz² u. COVID-19 wprowadził na czas stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii COVID-19 możliwość zamknięcia rozprawy na posiedzeniu niejawnym i kontynuowania rozpoznawania sprawy oraz wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym. Postępowanie sądu zgodne z ustawą nie może być przyczyną nieważności postępowania.

Nie ma podstaw do tezy, że ustawodawca ustanawiając art. 15zsz² u. COVID-19 ograniczył go do spraw, w których po odroczeniu rozprawy nie doszło

do zmiany składu. Następnie ustawodawca od 1 lipca 2023 r. wprowadził na stałe możliwość zamknięcia rozprawy na posiedzeniu niejawnym i wówczas, ustanawiając art. 224 § 3 k.p.c., wykluczył możliwość zmiany składu w stosunku do tego, przed którym odbyło się ostatnie posiedzenie jawne. Wyrok sądu pierwszej instancji został wydany 26 maja 2023 r. na podstawie art. 15zzs² u. COVID-19, a nie art. 224 § 3 k.p.c. Obydwa przepisy zostały zaprojektowane na inne okoliczności. Artykuł 15zzs² u. COVID-19 został ustanowiony na czas epidemii, gdy panika części sędziów, pracowników sądów i stron niekiedy uniemożliwiała rozpoznawanie spraw na rozprawie, nawet zdalnej. Zdarzały się zawiadomienia o przestępstwie narażenia na utratę zdrowia i życia w stosunku do sędziów i prezesów sądów usiłujących wbrew panice prowadzić postępowania zgodnie z obowiązującym prawem. Jednocześnie zdarzały się sytuacje wymuszające zmianę składu, zgodnie z art. 47b u.s.p. W tamtej sytuacji przepis ograniczający możliwość kontynuowania procesu na posiedzeniu niejawnym do spraw niewymagających zmiany składu w praktyce uniemożliwiłby dokończenie niektórych postępowań, a niektóre sprawy mogły być pilne.

Nie zachodzi zarzucona zażaleniem nieważność postępowania drugoinstancyjnego. Brak zawiadomienia o rozprawie apelacyjnej nie zawsze prowadzi do nieważności postępowania. Podstawy nieważności obejmują 5 jednoznacznie sformułowanych podstaw (art. 379 pkt 1-4 i 6 k.p.c.) oraz pozbawienie strony możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Ta ostatnia podstawa nie jest tożsama z naruszeniem jakiegokolwiek konkretnego przepisu. W przypadku szczególnego zbiegu okoliczności do pozbawienia strony możliwości obrony swych praw może dojść także bez naruszenia litery jakiegokolwiek przepisu. Nie można też określonych naruszeń przepisów postępowania wiązać z góry z nieważnością postępowania.

Sąd Apelacyjny, oceniając wyrok Sądu Okręgowego jako wydany w nieważnym postępowaniu, miał prawo wydać wyrok apelacyjny na posiedzeniu niejawnym, bez zawiadamiania stron (art. 374 k.p.c.). Dlatego dostrzeżenie rzekomej nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji dopiero na rozprawie i wydanie wyroku opartego na takim założeniu nie prowadzi do nieważności postępowania nawet w przypadku wadliwego zawiadomienia strony.

Ponieważ nie zachodzi wskazana przez Sąd Apelacyjny przyczyna nieważności postępowania z art. 379 pkt 4 k.p.c., zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu na podstawie art. 394¹ § 1¹ i 3 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

(M.M.)

[ał]